

United Nations
SERBIA

ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

Директна примена стандарда Уједињених нација за заштиту људских права

UNIVERSAL DECLARATION OF
HUMAN RIGHTS

#STANDUP4HUMANRIGHTS

Пројекат се спроводи уз подршку УН Програма редовне техничке сарадње (RPTC) који у Републици Србији имплементира Тим за људска права Уједињених нација у Србији

Директна примена стандарда људских права УН у поступцима пред домаћим судовима

Тематски модул: **ПРАВА ДЕТЕТА**

ПАРТИЦИПАЦИЈА ДЕЦЕ У СУДСКИМ ПОСТУПЦИМА

1. РЕЛЕВАНТНИ УН ИЗВОРИ - СТАНДАРДИ

Конвенција УН о правима детета („Службени лист СФРЈ - Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Службени лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97)

Члан 12

1. Стране уговорнице ће обезбедити детету које је способно да формира своје сопствено мишљење, право слободног изражавања тог мишљења о свим питањима која се тичу детета, с тим то се мишљењу детета посвећује дужна пажња у складу са годинама живота и зрелошћу детета.
2. У том циљу, детету ће посебно бити пружена могућност да буде саслушано у свим судским и административним поступцима који се тичу детета, било непосредно или преко заступника или одговарајућег органа, на начин који је у складу са процесним правилима националног закона.

Члан 9

1. Стране уговорнице ће обезбедити да дете не буде одвојено од својих родитеља против њихове воље, осим када надлежне власти, уз судски надзор, одреде у складу са важећим законом и поступком, да је такво одвајање неопходно у најбољем интересу детета. ...
2. У сваком поступку који произилази из става 1. овог члана, све заинтересоване стране имаће могућност да учествују у поступку и да изнесу своје мишљење.

Члан 37(д)

Свако дете лишено слободе имаће право да му одмах буде омогућен приступ правној и другој одговарајућој помоћи, као и право да побија законитост тог лишавања слободе пред судом или другим надлежним, независним и непристрасним органима и на брзу одлуку у сваком таквом поступку.

Члан 40(2)(б)(ив)

... да се обезбеди учешће и саслушање његових сведока под једнаким условима;

Међународни пакт о грађанским и политичким правима („Службени лист СФРЈ“, бр. 7/71)

Члан 2. став 3.

Државе уговорнице овог Пакта се обавезују да:

- а) обезбеде сваком лицу чија права и слободе признате овим Пактом буду повређени, да располаже правом делотворне жалбе ...
- б) обезбеде да надлежна судска, управна или законодавна власт, или свака друга надлежна власт према прописима државе, решава о правима лица које уложи жалбу и да прошире могућности судских правних лекова;
- ц) да обезбеде да надлежне власти поступе по свакој жалби која се усвоји као оправдана.

Члан 14

1. Сви су пред судовима једнаки. Свако има право да његов случај буде правично и јавно расправљан од стране надлежног, независног и непристрасног суда, који ће одлучивати било о основаности сваке оптужбе кривично-правне природе подигнуте против њега, било у споровима о његовим правима и обавезама грађанске природе.

2. ДОМАШАЈ УН СТАНДАРДА

Комитет за права детета, Општи коментар бр. 12: Право детета да буде саслушано¹

б) Члан 12. став 2

(И) Право детета „да буде саслушано у свим судским и управним поступцима који се тичу детета“

32. Члан 12 став 2 одређује да је потребно омогућити детету да буде саслушано нарочито „у свим судским и управним поступцима који се тичу детета“. Комитет наглашава да се овај захтев односи на све релевантне судске поступке који се тичу детета, без ограничења, који обухватају нпр. раздвајање родитеља, старатељство, негу и усвајање, децу у сукобу са законом, децу-жртве психолошког или физичког насиља, сексуалног злостављаја или других злочина, здравствену заштиту, социјално осигурање, децу без пратње одраслих, децу-избеглице и ону која траже азил, и жртве оружаних сукоба и других несрећа. Типични управни поступци су нпр. одлука о образовању детета, о здрављу, средини, условима живота или заштите. Обе врсте поступака могу да укључују алтернативне механизме расправе, као што су посредовање и арбитража.

¹ Комитет за права детета, Општи коментар бр. 12: Право детета да буде саслушано, ЦРЦ/Ц/ГЦ/12, 1. јул 2009

33. Право детета да буде саслушано односи се како на поступке које је покренуло дете, попут жалби на лоше поступање и приговора на искључивања у школи, као и на оне које покрећу друге особе, а утичу на дете, попут раздвајања родитеља или усвајања. Државе-уговорнице се охрабрују да уводе законске мере које захтевају од доносилаца одлука у судским или управним поступцима да објасне опсег пажње који је посвећен мишљењу детета, и последице на дете.

34. Дете не може бити делотворно саслушано када је окружење претеће, непријатељско, неосетљиво или неодговарајуће за узраст детета. Поступци морају бити разумљиви детету. Нарочиту пажњу треба усмерити на обезбеђивање и пружање података разумљивих детету, одговарајућу подршку сопственом заступању, одговарајуће обученом особљу, изгледу суднице, одећи судија и правних заступника, заштити од погледа и засебним чекаоницама.

(ИИ) „Било непосредно, или преко заступника, или одговарајућег органа“

35. Пошто је дете донело одлуку да буде саслушано, оно треба да донесе одлуку како да буде саслушано: „било непосредно, или преко заступника или одговарајућег органа“. Комитет препоручује да се детету, када год је могуће, пружи омогућност да у било ком поступку буде непосредно саслушано.

36. Заступник може да буде један или оба родитеља, адвокат или нека друга особа (између осталих, и социјални радник). Међутим, треба нагласити да у многим случајевима (кривичним, управним или грађанским) постоје ризици од сукоба интереса између детета и његовог најочигледнијег заступника (родитеља). Ако се саслушање детета обавља преко заступника, од највећег је значаја да заступник тачно пренесе мишљење детета доносиоцу одлуке. Изабрани метод треба да одреди дете (или одговарајући орган ако је то неопходно), према сопственим приликама. Заступници морају имати довољно знања и разумевања различитих аспеката процеса доншења одлуке, као и искуство у раду с децом.

37. Заступник мора бити свестан да заступа искључиво интересе детета, а не интересе других особа (родитеља, установа или тела, нпр. установе која се стара о детету, управе или друштва). За заступнике именоване за заступање мишљења деце треба развити начине поступања.

(ИИИ) „На начин који је у складу с процесним правилима националног закона“

38. Могућност заступања мора бити „на начин који је у складу с процесним правилима националног закона“. Ову одредбу не треба тумачити као допуштење да се користи процесно законодавство које ограничава или спречава уживање овог основног права. Напротив, државе-уговорнице се охрабрују да раде у складу с основним правилима тих поступака, попут права на одбрану и права на приступ сопственим списима.

39. Када се не придржавају процесних правила, одлуке суда или органа управе могу бити оспорене, или одбијене, замењене или враћене на даље судско разматрање.

2. Кораци у примени права детета да буде саслушано

40. Примена два става члана 12 захтева пет корака које треба предузети ради делотворног остваривања права детета да буде саслушано о свим питањима која се тичу детета или када је дете позвано да дâ своје мишљење у званичном поступку, као и у другим приликама. Ови захтеви морају се применити на начин прикладан за одговарајући контекст.

(а) Припрема

41. Они који су одговорни за саслушање детета треба да осигурају да је дете обавештено о свом праву да изрази мишљење о свим питањима која се тичу детета и, нарочито, у свим судским и управним поступцима доношења одлука, и о утицају који изражено мишљење детета може да има на исход поступка. Даље, дете мора да добије обавештење о могућности да комуницира или непосредно или преко посредника. Оно мора бити свесно могућих последица свог избора. Доносилац одлуке мора на одговарајући начин да припреми дете пре саслушања, обезбеђујући објашњења како ће се, где и када саслушање обавити, и ко ће у њему учествовати, и мора при том узети у обзир мишљење детета.

(б) Саслушање

42. Контекст у коме дете упражњава своје право да буде саслушано мора бити подстицајан и охрабрујући, тако да дете може бити сигурно да је одрасла особа одговорна за саслушање вољна да саслуша и озбиљно размотри оно што је дете одлучило да изнесе. Особа која ће саслушати мишљење детета може да буде одрасла особа укључена у питање које се тиче детета (нпр. наставник, социјални радник или пружалац неге), доносилац одлуке у установи (нпр. директор, управник или судија), или стручњак (нпр. психолог или лекар).

43. Искуство указује да ова ситуација треба да има пре облик разговора него једностраног испитивања. Пожељно је да дете не буде саслушано у судници него у поверљивом окружењу.

(ц) Процена способности детета

44. Мишљењу детета мора се посветити дужна пажња, када анализа указује да је дете способно да формира сопствено мишљење. Ако је дете способно да формира сопствено мишљење на разуман и независтан начин, доносилац одлуке мора да сматра мишљење детета значајним чиниоцем у поступку. Потребно је развити добре начине за процену способности детета.

(д) Обавештење о пажњи посвећеној мишљењу детета (повратна информација)

45. ... доносилац одлуке треба да обавести дете о исходу поступка и објасни детету како је његово/њено мишљење процењено. Повратно објашњење је јемство да се мишљење детета не схвата само као формалност него да се узима озбиљно. Овај податак може да подстакне дете да инсистира, сложи се или дâ другачији предлог или, у случају судског или управног поступка, да уложи жалбу.

(е) Приговори, правни лекови и накнаде

46. Када је право детета да буде саслушано или да му се посвети дужна пажња занемарено или прекршено, законодавство треба да обезбеди детету поступке приговора и правне лекове. Деца треба да имају могућност да се обратe омбудсману или особи која има сличну улогу у дечјим установама, између осталих – у школама и дневним центрима, како би изразила своје приговоре. Деца треба да знају ко су ове особе и како да дођу до њих. У случају породичних сукоба око уважавања мишљења детета, дете би требало да може да се обрати особи у Центру за младе у својој заједници.

47. Ако се у судским и управним поступцима крши право детета да буде саслушано (чл. 12, ст. 2), дете мора имати приступ поступцима жалби, и приговора који обезбеђују правне лекове за кршење права. Поступци приговарања морају да обезбеде поуздане механизме како би деца била сигурна да их њихова употреба неће изложити ризику од насиља или казне.

3. Обавезе држава уговорница

(б) Специфичне обавезе у погледу судских и управних поступака

(И) Право детета да буде саслушано у грађанским судским поступцима

Развод и растава

52. Из тог разлога сви закони који се тичу раставе и развода треба да укључе право детета да га саслушају доносиоци одлука и у процесу посредовања. Нека законодавства, било у закону или путем уредбе, склона су да одређују узраст у коме се сматра да је дете способно да изрази своје мишљење. Међутим, Конвенција предвиђа да се ово питање решава од случаја до случаја, пошто се односи на године старости и зрелост, и из тог разлога захтева појединачну процену способности детета.

Одвајање од родитеља и алтернативно старање

53. Када год се доноси одлука да се дете уклони из породице јер је жртва злостављања или занемаривања у кући, мишљење детета мора се узети у обзир како би се одредио најбољи интерес детета. Интервенцију може да подстакне приговор детета, другог члана породице или припадника заједнице који сумња на злостављање или занемаривање у породици.

54. Искуство Комитета је такво да се у државама-уговорницама право детета да буде саслушано не узима увек у обзир. Комитет препоручује да државе-уговорнице обезбеде, у законима, прописима и уредбама, да се мишљење детета тражи и размотри, укључујући одлуке у вези са смештајем у хранитељску породицу, развијање плана старања и његово разматрање, и посете породици и родитељима.

...

(ИИ) Право детета да буде саслушано у кривичним судским поступцима

57. У кривичним поступцима право детета да слободно изрази своје мишљење о свим питањима која га се тичу мора се у потпуности поштовати и примењивати у сваком стадијуму процеса у малолетничком правосуђу.

Дете учинилац

58. Члан 12 став 2 Конвенције захтева да дете осумњичено, оптужено или је утврђено да крши кривични закон, има право да буде саслушано. Ово право мора се у потпуности поштовати у свим степенима судског процеса, од преткривичног поступка, када дете има право да се не изјашњава, до права да буде саслушано у полицији, код тужиоца и истражног судије. Оно се такође односи на све фазе пресуде и одлуке, као и током примене наложених мера.

59. У случају васпитних налога, укључујући посредовање, дете мора добити прилику да дâ слободан и вољни пристанак и мора имати прилику да добије правни и други савет и помоћ, како би одлучило о прикладности и пожељности предложене диверсион.

60. Како би делотворно учествовало у поступку, свако дете одмах и непосредно мора добити обавештење о оптужбама за које се терети, на језику који разуме, као и о поступку у малолетничком правосуђу и могућим мерама које ће суд предузети. Поступци се морају спроводити у атмосфери која детету омогућава да у поступку учествује и слободно се изражава.

61. Судска и друга саслушања детета у сукобу са законом морају се изводити иза затворених врата. Изузеци од овог правила могу бити веома ограничени, јасно наведени у националном законодавству и вођени најбољим интересом детета.

Дете жртва или дете сведок

62. Детету које је жртва или сведок злочина мора се пружити могућност да у потпуности упражњава своје право да слободно изрази своје мишљење у складу с Резолуцијом 2005/20 Економског и социјалног савета УН, „Смернице за правосуђе у питањима која укључују децу жртве и сведоке злочина“.

63. То нарочито значи да је потребно уложити сваки напор да се обезбеди да се дете које је жртва и/или сведок злочина консултује о релевантним питањима у вези са укљученошћу у случај који се испитује, и да му се омогући да слободно изрази, на сопствени начин, ставове и забринутост у вези са својом укљученошћу у судски процес.

64. Право детета жртве и сведока повезано је и са правом да буде обавештено о питањима као што су доступност здравствених, психолошких и услуга социјалног радника, о улози детета које је жртва и/или сведок, о начинима на које се спроводи „испитивање“, о постојећим механизмима подршке доступним детету када подноси жалбу и учествује у истрази и судским поступцима, о специфичним местима и временима саслушања, о доступности заштитних мера, могућностима да добије накнаду и условима за жалбу.

(ИИИ) Право детета да буде саслушано у управним поступцима

66. Деца ће вероватније бити укључена у управне поступке него у судске процесе јер су управни поступци мање формални, прилагодљивији су и релативно лако се утврђују у законима и прописима. Поступци треба да буду разумљиви и приступачни детету.

67. Специфични примери управних поступака релевантних за децу обухватају механизме зарешавање дисциплинских питања у школама (нпр. суспензије и искључење), одбијање да се изда школско сведочанство и питања у вези с оценама школског успеха, дисциплинским мерама и одбијањем да се у притворским јединицама за малолетнике дају привилегије, захтеви деце без родитељског старања за азил, и молбе за добијање возачке дозволе. У овим питањима дете треба да има право да буде саслушано и да ужива друга права „у складу са процесним правилима националног законодавства“.

Б. Право детета да буде саслушано и веза са другим одредбама Конвенције

1. Чланови 12 и 3

71. Најбољи интерес детета, утврђен у саветовању с детеетом, није једини чинилац који треба размотрити у поступцима установа, власти и управе. Међутим, он је од кључног значаја, као и мишљење детета.

73. Нема сумње да најбоље интересе деце као дефинисане групе треба утврдити на исти начин као и код одмеравања појединачног интереса. Ако је у питању најбољи интерес великог броја деце, директори установа, власт или владина тела треба такође да обезбеде могућност да се саслушају деца из ових недефинисаних група и да се њиховом ставу посвети дужна пажња када планирају неке поступке, укључујући и законске одлуке, које посредно или непосредно имају утицаја на децу.

74. Између чланова 3 и 12 не постоји тензија, већ само комплементарна улога два општа принципа: један утврђује као циљ постизање најбољег интереса детета, а други обезбеђује методологију за достизање циља да се саслуша једно дете или више деце. У ствари, правилна примена члана 3 није могућа уколико се не поштују компоненте члана 12. Такође, члан 3 појачава функционалност члана 12, олакшавајући суштинску улогу деце у свим питањима која утичу на њихове животе.

2. Чланови 12, 2 и 6

75. Према члану 2 Конвенције, свако дете има право да не буде дискриминисано у уживању својих права, укључујући и она обезбеђена чланом 12. Комитет наглашава да ће државне-уговорнице предузети одговарајуће мере како би се сваком детету обезбедило право да слободно изрази своје мишљење и да се његово/њено мишљење размотри с дужном пажњом, без икакве дискриминације у погледу расе, боје коже, пола, језика, вероисповести, политичког или другог уверења, националног, етничког или социјалног порекла, имовинског стања, инвалидитета, рођења или другог статуса детета. Државне-уговорнице ће третирати дискриминацију, укључујући и дискриминацију рањивих или маргинализованих група деце, како би обезбедиле да деца имају право да буду саслушана и да им је омогућено учешће у свим питањима која су за њих важна, равноправно са свом осталом децом...

77. Комитет подстиче државе-уговорнице да посебну пажњу обратe на право девојчица да буду саслушане, да добију подршку уколико је потребна, да изразе своје мишљење и да се овом мишљењу поклати дужна пажња, с обзиром да родни стереотипи и патријархалне вредности поткопавају и озбиљно ограничавају девојчице у уживању права наведеног у члану 12.

78. Комитет поздравља обавезу држава-уговорница у члану 7 Конвенције о правима особа са инвалидитетом, да обезбеди да се деци са инвалидитетом пружа неопходна помоћ и опрема, чиме се омогућава да слободно изразе своје мишљење и да се овом мишљењу посвети дужна пажња.

79. Члан 6 Конвенције о правима детета утврђује да свако дете има инхерентно право на живот и да ће све државе-уговорнице обезбедити, у највећој могућој мери, опстанак и развој детета. Комитет наглашава значај поспешивања могућности да дете буде саслушано, јер је учешће детета средство којим се подстиче пуни развој личности и развијање способности детета, у складу са чланом 6.

Комитет за права детета, Општи коментар бр. 5: Опште мере за спровођење Конвенције²

В. Утуживост права

24. ... државе чланице морају обратити посебну пажњу како би обезбедиле ефикасне процедуре прилагођене деци и учинити их доступним деци и њиховим заступницима. Ово мора укључити пружање информације прилагођене деци ... и приступ независним жалбеним поступцима и судовима уз неопходну правну и другу помоћ. Тамо где је нађено кршења права, мора постојати и одговарајућа одштета (репарација) укључујући компензацију и, када је то неопходно, мере које подстичу физички и психолошки опоравак, рехабилитацију и друштвену реинтеграцију детета, као што се налаже чланом 39.

Комитет за права детета, Општи коментар бр. 9: Права деце са инвалидитетом³

Члан 12 – Поштовање дететових гледишта

32. Чешће него што то није случај, одрасли са или без сметњи у развоју доносе политичке мере и одлуке везане за децу са сметњама у развоју док су сама деца искључена из тог процеса. Од кључне важности је да се чује глас деце са сметњама у развоју у склопу свих процедура које их се тичу, и да се њихова гледишта поштују у складу са њиховим еволуирајућим способностима.

² Комитет за права детета, Општи коментар бр. 5: Опште мере за спровођење Конвенције, ЦРЦ/Ц/ГЦ/5, 27.11.2003.

³ Комитет за права детета, Општи коментар број 9: Права деце са инвалидитетом, ЦРЦ/Ц/ГЦ/9, 27. фебруар 2007.

ИХ. Мере посебне заштите

А. Малолетничко правосуђе

74. ... Комитет препоручује ...

(а) Дете са сметњама у развоју које дође у сукоб са законом треба да буде саслушано на одговарајућем језику и, уопште, у овим случајевима треба да поступају професионалци попут полицајаца, адвоката, заступника, социјалних радника, тужилаца и судија који су стекли одговарајућу обуку у том погледу

Комитет за права детета, Општи коментар број 10: Права деце у малолетничком правосуђу⁴

Право на изражавање сопственог мишљења (члан 12)

43. Члан 12(2) КПД захтева да се детету обезбеди могућност изражавања сопственог мишљења у сваком судском или административном поступку које инволвира дете, било директно или преко представника или одговарајућег органа, на начин који је у складу са процедуралним правилима националног закона.

44. Евидентно да је за дете за које се наводи, које је оптужено или је утврђено да је прекршило кривични закон, право да изрази сопствено мишљење фундаментално за поштено суђење. Једнако је очигледно да дете има право да своје мишљење изрази директно, а не само преко представника или одговарајућег органа, уколико је то у његовом најбољем интересу. О овом праву се мора водити рачуна у свим фазама поступка, почев од преткривичног поступка када дете има право да се не изјашњава (брани се ћутањем), као и да буде саслушано од стране полиције, тужиоца и истражног судије. То се такође односи и на фазе доношења судске одлуке и примену изречених мера. Другим речима, детету се мора пружити шанса да слободно изрази своје мишљење, а том мишљењу се треба посветити дужна пажња у складу са годинама живота и зрелашћу детета (члан 12(1), у свим фазама поступка малолетничког правосуђа. То значи да дете, да би успешно партиципирало у поступку, мора бити информисано не само о оптужбама ... већ и о самом поступку малолетничког правосуђа и могућим мерама.

45. Дете мора добити могућност да изрази сопствено мишљење о (алтернативним) мерама које могу бити изречене, а дужну пажњу треба посветити посебним жељама или приоритетима које оно може имати у вези са тим. Наводи да је дете кривично одговорно имплицирају да оно треба да буде способно и у стању да ефикасно учествује у доношењу одлука када се ради о најприкладнијем одговору на наводе да је оно прекршило закон... Подразумева се да су за доношење одлука одговорне судије у поступку. Али поступати са дететом као са пасивним објектом значи не уважавати његова права, нити то доприноси ефикасној реакцији на његово понашање. Ово се такође односи на примену изречене

---

⁴ Комитет за права детета, Општи коментар бр. 10: Права деце у малолетничком правосуђу, ЦРЦ/Ц/ГЦ/10, 25. април 2007.

мере(а). Истраживање показује да ће активно учешће детета у примени ових мера у највећем броју случајева дати позитиван резултат.

Право на делотворно учешће у поступку (члан 40(2)(б)(ив))

46. Поштено суђење налаже да дете за које се наводи или је отпужено да је прекршило кривични закон буде у стању да ефикасно учествује у суђењу, те стога треба да разуме оптужбу, као и могуће последице и казне, ћиме ће се представник закона руководити приликом испитивања сведока, стицања увида у догађаје и доношења одговарајуће одлуке о доказима, сведочењу и мери(ама) које треба изрећи. ...

Комитет за права детета, Општи коментар бр. 2: Улога независних институција за људска права⁵

Обезбеђење правног лека за кршење права детета

13. Националне институције за људска права морају бити овлашћене да разматрају индивидуалне жалбе и представке те да по њима спроводе истраге, укључујући оне које су поднете у име или директно од стране саме деце. Да би могле ефикасно да спроводе такве истраге морају имати надлежност принуде за испитивање сведока, приступ релевантним материјалним доказима и приступ местима притвора. Такође имају дужност да настоје да обезбеде да деца имају ефикасна правна средства – независан савет, заступање и жалбени поступак – за свако кршење њихових права. Тамо где је потребно, националне институције за људска права треба да предузму поступке посредовања и мирена у решавању представки.

14. Националне институције морају имати овлашћење да подрже децу да случајеве износе пред суд, укључујући овлашћење да (а) покрећу судски поступак у питањима деце у име националне институције за људска права и (б) интервенишу у судским предметима да би известиле суд о питањима људских права у вези предмета који се води.

Комитет за права детета, Општи коментар бр. 4: Здравље и развој адолесцената⁶

Поштовање мишљења детета

4. Право на слободно изражавање мишљења и на поштовање истог (члан 12) такође је кључно за остваривање права адолесцената на здравље и развој. Државе чланице морају да осигурају да се адолесцентима пружи права могућност да слободно изразе своје

---

⁵ Комитет за права детета, Општи коментар бр. 2: Улога независних институција за људска права, ЦРЦ/ГЦ/2002/2, 15. новембар 2002.

⁶ Комитет за права детета, Општи коментар број 4: Здравље адолесцената, ЦРЦ/Ц/ГЦ/4, 1. јул 2003.

мишљење о свим стварима које их се тичу, поготову у оквиру породице, школе, и у својој заједници.

Правне и судске мере и поступци

5. ... Даље, адолесценти морају да имају лак приступ систему жалби као и судским и одговарајућим вансудским механизмима компензације који би му обезбедјива

3. РЕЛЕВАНТНИ ОСНОВ ПОСТУПАЊА У ДОМАЋЕМ ПРАВУ

Одредбе закона

Породични закон ("*Службени гласник РС*", бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015), члан 65, члан 127, члан 266, став 3, тач. 1-3, члан 267, члан 268, члан 60. став 4, члан 61. став 4, члан 62. став 2, члан 63, став 2.

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица („Службени гласник РС“, бр. 85/2005), члан 48, члан 65, члан 73, члан 144

Одлуке домаћих судова

1) „У спору за вршење родитељског права суд је увек дужан да се руководи најбољим интересом детета и има обавезу да детету које је способно да формира своје мишљење помогне да добије обавештења која су му потребна да изрази своје мишљење у складу са годинама и зрелашћу детета, осим ако би то било у супротности са најбољим интересом детета. Зато суд не сме да се, пре свега, руководи позитивном мотивацијом родитеља да се старају о детету, већ да мишљење детета прибави на законом прописани начин.“

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2393/2007(2) од 12.9.2007. године)

2) „Најбољи интерес детета, у складу са одредбама Конвенције УН о правима детета и чл. 65. Породичног закона је да му се, између осталог, обезбеди да формира своје мишљење по свим питањима која га се тичу. ... Првостепени суд у побијаној пресуди не даје јасне и образложене разлоге због чега није уважио исказану жељу детета, а у смислу да његово мишљење, имајући у виду године и зрелост, није довољно вредновао и посветио му дужну пажњу. Задатак суда је довођење става детета у интеракцију са свим другим факторима утврђивања најбољег интереса. Остваривање права детета на слободно изражавање мишљења представља његову изјављену жељу са којим родитељем жели да живи. Партиципација детета не значи да се оно директно пита о томе, већ се постављају питања која су довољно добри индикатори за оно што се жели утврдити, посматрају се и процењују односи између родитеља и детета, истражује се који родитељ има улогу примарног родитеља и који родитељ у актуелном тренутку боље препознаје и одговара дететовим потребама. ... првостепени суд мишљењу детета, по уверењу Апелационог суда, није

приступио са довољном пажњом, нити је дао аргументоване разлоге зашто исто није прихватио, код чињенице да је дете самостално више пута прелазило код оца у периоду непосредно пре подношења тужбе за измену одлуке о повери."

(Решење Апелационог суда у Нишу, Гж2 93/2016 од 25.2.2016. године)

Закључна запажања УН Комитета за права детета са препорукама – Република Србија (2017)

Поштовање ставова детета

28. Комитет истиче као позитивно текуће напоре државе потписнице да обезбеди поштовање ставова детета, укључујући укључивање ставова детета као једне од приоритетних области у Закону о социјалној заштити. Међутим, Комитет је забринут што традиционалне праксе и културолошки ставови у породици, школама и одређеним социјалним и судским институцијама и даље ометају пуно остварење права деце да слободно изразе своје ставове. Деца у угроженом положају, односно маргинализована деца, као што су деца у алтернативном смештају и деца са сметњама у развоју, често нису консултована око питања која их се тичу.

29. У складу са чланом 12 Конвенције и у светлу Општег коментара бр. 12 (2009) о праву детета да се саслуша његово мишљење, Комитет подстиче државу потписницу да осигура да се ставовима деце посвети дужна пажња, у породици, у школама, у судовима и у свим релевантним административним и другим поступцима у вези са њима кроз, између осталог, усвајање одговарајућих закона, обуку стручњака, успостављање специфичних активности у школама и опште подизање свести. Комитет такође подстиче државу потписницу да сарађује са релевантним актерима у ширењу информација о Конвенцији и да ојача стварање смисленог простора кроз који деца могу да утичу на јавну политику.

4. ПОСЕБНЕ НАПОМЕНЕ/УКАЗИВАЊЕ НА ДРУГЕ РЕЛЕВАНТНЕ ИЗВОРЕ

Пресуде Европског суда за људска права

Т в. Унијетед Кингдом, представка бр. 24724/94, пресуда од 16.12.1999. године

Овај предмет се тиче убиства двогодишњег детета од стране двоје деце старе десет година која су била изложена јавном суђењу које је било праћено великом пажњом медија. Судска процедура је била парцијално модификована, одржаване су краће седнице, родитељи деце су седели близу, био је обезбеђен простор за игру у паузама итд. Ипак, поступак према подносиоцу представке и другом оптуженом је вођен у суду за одрасле уз поштовање свих правила кривичног суђења. ЕСЉП је нашао да подносилац није имао могућност да ефективно учествује у поступку због јавних седница и велике пажње медија као и услед његове ограничене способности да консултује адвокате и даје одговарајуће исказе. Европски суд за људска права је нашао кршење члана 6 Европске конвенције.

